

ŚRODKOWOEUROPEJSKA WSPÓLNOTA BEZPIECZEŃSTWA

Wojciech Gizicki

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Streszczenie. W lutym 2011 r. minęła dwudziesta rocznica powstania Grupy Wyszehradzkiej (V4), wspólnotowej inicjatywy, która stanowi podstawę instytucjonalnej współpracy Czech, Polski, Słowacji i Węgier. Zasadniczym powodem jej powstania była koncentracja wysiłków państw członkowskim na wspólnym osiągnięciu członkostwa w NATO i UE. Po osiągnięciu tych celów powstało pytanie związane z podtrzymywaniem współpracy w zarysowanych wcześniej ramach. Zdecydowano, że Grupa Wyszehradzka będzie wciąż służyła kooperacji czterech państw, ale w nieco innych wymiarach. Analiza badawcza będzie skupiona na teorii konstruktywistycznej i teorii wspólnoty bezpieczeństwa Karla Deutscha.

Wprowadzenie

Rzeczywistość międzynarodowa, która kształtuje się współcześnie, bazuje w znaczącym stopniu na koniecznej i konstruktywnej współpracy międzynarodowej. Odbywa się ona na różnych poziomach. Jednym z istotnych jest współpraca regionalna, oparta o podmioty, które mają podobne cele, są sobie bliskie nie tylko przestrzennie, geograficznie, lecz także w wymiarze historycznym, kulturowym, społecznym, politycznym, ekonomicznym itp. Celem przedstawionego opracowania jest zarysowanie najistotniejszych podstaw i analiza konkretnej współpracy podejmowanej w ramach Grupy Wyszehradzkiej (V4). Inicjatywa ta, będąca platformą współpracy Czech, Polski, Słowacji i Węgier, może być postrzegana jako swoista wspólnota bezpieczeństwa. Punktem wyjaśnienia dla podjętej analizy są założenia o istnieniu wspólnoty wartości łączących integrujące się podmioty, obecne zarówno w myśli konstruktywistycznej, jak i teorii Karla Deutscha. Jakkolwiek jednak uwaga zwrócona będzie zarówno na pozytywne, jak i negatywne aspekty podejmowanych działań. Oczywiście i udane wspólne projekty były bowiem zakłócane przez spotykaną w historii Grupy różnicę interesów, zdań i wizji.

W teorii konstruktywistycznej stosunki międzynarodowe oparte są o trwałe historyczne i społeczne związki podobnych podmiotów¹. Łączą one zarówno podmioty jednostkowe, społeczne, jak i polityczne. Interesy podmiotowe związane są z określonym środowiskiem społecznym. Działania np. państwa, połączone z procesem integracji politycznej, są wynikiem udziału w różnych społeczno-politycznych inicjatywach. Jednocześnie złożona rzeczywistość społeczna oraz polityczna powoduje konieczność redefinicji swoich celów, zamierzeń i działań.

¹ Zob. m.in. P. Borkowski, *Polityczne teorie integracji międzynarodowej*, Warszawa 2007, s. 176n.

Ma to m.in. charakter przejścia z poziomu samodzielnego działania na poziom kooperacji z innymi podobnymi podmiotami. Powodem tego jest wspólne osiągnięcie zakładanych celów.

Podstawowym założeniem Deutscha było przekonanie o szczególnych więziach jednostkowych i społecznych, które mają swoje przełożenie na podejmowane decyzje polityczne². Te zaś koncentrują się na wytworzeniu dobrze funkcjonującej i zintegrowanej wspólnoty, która w określonej przestrzeni geopolitycznej będzie zabezpieczać jednoznacznie identyfikowane interesy. Podstawowe znaczenie ma w tym względzie pokój, stabilizacja, współpraca, życzliwe poszanowanie i wzajemne wsparcie między społecznościami narodowymi.

Podstawy współpracy wyszehradzkiej

Tuż po upadku porządku zimnowojennego, zmianach ustrojowych i rozpoczęciu nowego rozdziału w ramach suwerennej polityki Czechosłowacji, Polski i Węgier pojawiła się jednoznaczna wizja integracji euroatlantyckiej. Jakkolwiek jednak idea ta, choć podzielana przez każde z wymienionych państw, w początkowym okresie była realizowana w oparciu o własne możliwości. Dominowało przekonanie, że członkostwo w NATO i UE uda się osiągnąć na zasadzie samodzielnych działań. Co więcej, wśród polityków czechosłowackich i węgierskich można było spotkać opinie o konieczności indywidualnego realizowania nakreślonych celów międzynarodowych. Uznawano ponadto, że będzie się to odbywało na zasadzie rywalizacji o pierwszeństwo i efektywniejsze działania. Sytuacja uległa zasadniczej zmianie po ponownym zdefiniowaniu rzeczywistych możliwości i rewizji środowiska międzynarodowego z początków lat dziewięćdziesiątych XX w. Charakter owych zmian był niezwykle dynamiczny, a opieranie się wyłącznie o własne możliwości i chęci, szczególnie w przypadku nowych demokracji, nie wydawało się realne. Stąd też, mimo początkowego sceptycyzmu, państwa środkowoeuropejskie zdały sobie sprawę z konieczności ściślejszej współpracy. Nie miała ona mieć jednak charakteru oficjalnej organizacji, lecz platformy stałych konsultacji i dialogu na forum międzyrządowym³. Ważnym aspektem w obszarze wspólnych wartości i tożsamości środkowoeuropejskiej było wsparcie ze strony środowisk intelektualnych, naukowych. Formułowały one jednoznacznie wizję zasadności ściślejszej współpracy w oparciu o geograficzną,

² Zob. K. Deutsch i in., *Political Community and the North Atlantic Area*, Nowy Jork 1957; także S. Konopacki, *Komunikacyjna teoria integracji politycznej Karla Deutscha*, „Studia Europejskie”, nr 1, 1998, s. 37-47.

³ Szerzej na temat genezy Grupy Wyszehradzkiej zob. m.in. P. Leszczyński, M. Szczepaniak, *Grupa Wyszehradzka. Współpraca polityczna i gospodarcza*, Toruń 1995; B. Góralczyk, *Współpraca Wyszehradzka. Geneza, doświadczenia, perspektywy*, Warszawa, 1999; M. Herman, *Grupa Wyszehradzka. Narodziny, rozwój, perspektywy*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 2, 2001, s. 161n.

historyczną oraz kulturową bliskość. Był to z pewnością ważny argument na rzecz politycznej kooperacji.

Współpraca regionalna między trzema, a następnie czterema⁴ państwami Europy Środkowej oparta została o podpisaną 15 lutego 1991 r. Deklarację Wyszehradzką⁵. Dokument w całej swojej treści podkreśla specyficzne cele, więzi i wspólne dziedzictwo trzech środkowoeuropejskich państw, które pragną wspólnie realizować swoje żywotne interesy. Tym, co daje realną szansę na ową współpracę, są zwłaszcza „podobne w swym charakterze i znaczące zmiany zachodzące w tych państwach, tradycyjny, ukształtowany historycznie system ich wzajemnych kontaktów, dziedzictwo kulturalne i duchowe oraz wspólne korzenie tradycji religijnych. W różnorodnych i bogatych kulturach żyjących tutaj narodów tkwią także podstawowe wartości dorobku myśli europejskiej”. Państwa wyszehradzkie dość udanie realizowały cele zawarte w Deklaracji. Zasadnicze znaczenie miało w tym względzie całkowite zerwanie z jakimikolwiek wymiarami totalitarnego ustroju. Głównym zadaniem było budowanie nowego, demokratycznego, nowoczesnego państwa, które bazowało będzie na wolności obywatelskiej i gospodarce wolnorynkowej. Zdecydowanym priorytetem było również jednoznaczne włączenie się w budowę pokojowej, zintegrowanej przestrzeni europejskiej. Udało się pokonywać trudności i przyjmować wspólne stanowisko w najistotniejszych sprawach, m.in. w zakresie współpracy na rzecz bezpieczeństwa. Przykładem tego były dwustronne traktaty między każdym z państw wyszehradzkich. Jednak obok owych udanych i korzystnych inicjatyw nie brakowało w ramach współpracy wyszehradzkiej spraw i momentów trudnych. W początkowym okresie inicjatywa wyszehradzka nie była przez wszystkie podmioty i środowiska międzynarodowe przyjmowana życzliwie i poważnie. Część państw, zwłaszcza pozostałe postkomunistyczne demokracje, widziała w niej zagrożenie własnych interesów. Kilka ośrodków zachodnioeuropejskich nie wierzyło w zasadność i możliwość powodzenia projektu przygotowanego i prowadzonego przez słabe i dopiero odbudowujące się były socjalistyczne, nie w pełni suwerenne podmioty. Pamiętać bowiem należy, że przez kilka lat po 1989 r. na terytorium Europy Środkowej wciąż stacjonowały m.in. wojska radzieckie, a elity polityczne były pod dużym wpływem dawnych komunistycznych działaczy. Wszystkie państwa wyszehradzkie borykały się z problemami ekonomicznymi, w tym z gwałtownie rosnącym bezrobociem i galopującą inflacją. Ponadto między poszczególnymi członkami Grupy dochodziło do mniej lub bardziej poważnych konfliktów. Wszystko to jednak

⁴ Współpraca zawiązała się między Czechosłowacją, Polską i Węgrami. Po rozpadzie Czechosłowacji w 1993 r. stronami porozumienia stały się Czechy i Słowacja.

⁵ Oficjalny tytuł dokumentu to *Deklaracja o współpracy Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej*. Tekst: http://www.cvce.eu/content/publication/2004/2/9/6e592602-5431-42fd-8e65-2274e294ad89/publishable_pl.pdf, [odczyt 10 lutego 2012 r.].

z jednej strony stanowiło poważny problem, z drugiej zaś uświadamiało konieczność intensyfikowania wysiłków w obszarze głównego celu każdego z państw: integracji ze strukturami euroatlantyckimi oraz wykształcenia trwałych, bezpiecznych podstaw suwerennej państwowości i regionalnej kooperacji. Wydaje się więc, że wciąż trwającą inicjatywę wzmacniały nie tylko wspólne sukcesy, ale paradoksalnie również porażki. Uświadamiały one bowiem, że podstawą państwowego i międzynarodowego sukcesu może być jedynie efektywna współpraca. Skoordynowanie działań, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki poszczególnych podmiotów państwowych, dawało nadzieję, jak się okazało w pełni zrealizowaną, na osiągnięcie zasadniczych celów.

Blaski współpracy wyszehradzkiej

Podstawowym sukcesem Grupy Wyszehradzkiej jest to, że wciąż trwa. Zasadnicze cele zostały osiągnięte. Współpraca, podjęta w głównej mierze z racjonalnych, pragmatycznych powodów⁶ (raczej z potrzeby rozumu niż serca, bardziej z rozsądku niż jedynie miłości), jest nadal kontynuowana mimo pojawiających się wątpliwości i różnic, często w podstawowych sprawach. Świadczy to o tym, że państwa wyszehradzkie zdają sobie sprawę z istnienia znacznie trwalszych więzi, które łączą je w istotnym stopniu. Wspomniane różnice nie powodują wzajemnego porzucenia, lecz raczej skłaniają do poszukiwania wspólnego mianownika. Współczesna różnorodność idei, celów i interesów, przede wszystkim w przestrzeni europejskiej (UE), daje jasny sygnał do podejmowania koniecznej kooperacji. Wspólne dziedzictwo, tożsamość środkowoeuropejska, o której wspomina się wyżej, daje realne podstawy do kontynuowania ponaddwudziestoletniej współpracy. Jeśli wiele spraw w ramach m.in. UE wymaga wsparcia ze strony wielu państw, to platforma środkowoeuropejska w wymiarze współpracy na forum Grupy Wyszehradzkiej może stanowić istotny, wspólny front działań. Jakkolwiek jednak od samych państw V4 zależy, czy ich stanowisko będzie rzeczywistym, silnym i słyszalnym manifestem.

Głównym celem, jaki przyświecał wszystkim z osobna i jednocześnie wspólnie członkom Grupy Wyszehradzkiej, była integracja z instytucjami euroatlantyckimi. Zrealizowanie tego celu miało podstawowe znaczenie zarówno w perspektywie jednostkowej, jak i regionalnej. Każde z państw i cały region dzięki pełnemu członkostwu w NATO i UE zapewniły sobie poczucie bezpieczeństwa związane

⁶ Powody takie są naturalne w przypadku współpracy międzynarodowej. Nie kwestionują przy tym tezy o istnieniu również innych, bardziej trwałych podstaw. Zob. m.in. P. Bajtay (ed.), *Regional Cooperation and the European Integration process: nordic and central European experiences*, Budapeszt 1996; P. Bukalska, *Nowa Grupa Wyszehradzka w nowej Unii Europejskiej – szanse i możliwości rozwoju*, Warszawa 2003; A. Jagodziński, (red.), *The Visegrad Group – A Central European Constellation*, Bratislava 2006.

z udziałem w stabilnej i współpracującej organizacyjnej rzeczywistości⁷. Cel ten był również realizowany w perspektywie odpowiedzialnego zaangażowania się państw V4 w kształtowanie bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym. Integracja z NATO wynikała więc nie tylko z realizacji partykularnych interesów, ale była pozytywną odpowiedzią na postulat budowy trwałego porządku i stabilnej przestrzeni bezpieczeństwa w nowych postzimnowojennych warunkach. Jest to wyjątkowo ważne z uwagi na fakt, iż wszystkie państwa Grupy Wyszehradzkiej, szczególnie Polska⁸, były istotnymi ogniwami Układu Warszawskiego, bloku, który do 1991 r. traktowany był jako główne konfrontacyjne zagrożenie dla NATO. Osiągnięcie członkostwa w Sojuszu⁹ w ciągu kilku lat po zmianach ustrojowych jest więc niewątpliwym sukcesem. Jak się wydaje, uzyskanie celu w takim czasie było możliwe również dzięki współpracy i wzajemnemu wsparciu państw V4. Jest to zwłaszcza widoczne w przypadku Słowacji, która na członkostwo musiała poczekać kilka lat dłużej od pozostałych partnerów. W tym czasie otrzymywała solidarne wsparcie od pozostałych trzech państw, które stanowiły wówczas swoistą grupę nacisku. W przypadku członkostwa w UE zwarte stanowisko państw Grupy było istotnie zauważalne wśród tzw. „starych członków”. Aktywność państw V4 w dochodzeniu do członkostwa była zdecydowanie widoczna na tle wszystkich kandydatów. Państwa wyszehradzkie były wysoko oceniane na etapie realizacji zobowiązań wynikających z agend stowarzyszeniowej i przedczłonkowskich. W zdecydowanej większości dziedzin manifestowały wspólne stanowisko i wspierały konkretne jednostkowe i grupowe interesy. Wspomniany początkowy sceptycyzm w ocenie szans i powodzenia zawartej inicjatywy przekształcił się w pozytywny wizerunek i podniesienie prestiżu samych państw Grupy i całego regionu w oczach UE. Sprzyjało to jego promocji i budowało zaufanie polityczne, gospodarcze i społeczne. Patrząc z perspektywy potencjału terytorialnego i ludnościowego całej czwórki, tzn. traktując ją jako jeden organizm, może ona zajmować w ramach UE jedno z pierwszych miejsc. Może być także istotnym partnerem handlowym z wysokim potencjałem rozwoju. Wszystko to daje podstawy do potencjalnie większego znaczenia w ramach UE.

Cenną inicjatywą zainspirowaną w 1992 r. w ramach V4 było Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA). Poza chęcią wzmocnienia współpracy na poziomie członków Grupy Wyszehradzkiej, zwłaszcza w wymiarze politycznym, powody powstania CEFTA związane były przede wszystkim z dwoma ważnymi dla państw V4 czynnikami. Po pierwsze, konieczne było zareagowanie na drastyczną sytuację związaną z transformacją gospodarczą. Po upadku Rady

⁷ Zob. M. Madej (ed.), *Cooperation on security in Central Europe – sharing V4 experience with the neighboring regions*, Warszawa 2010.

⁸ Zob. W. Gizicki, *Od Układu do Paktu. (R)Ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski*, Lublin 2011.

⁹ Czechy, Polska i Węgry 1999 r., Słowacja 2004.

Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), która stymulowała pozorną wymianę handlową w ramach dawnych państw socjalistycznych, załamała się całkowicie ta płaszczyzna aktywności. Wewnętrzna wymiana handlowa spadła niemal o połowę. Drugim powodem było dyplomatyczne zaangażowanie i wskazania ze strony UE kierowane do ewentualnych przyszłych członków Unii pochodzących z państw środkowoeuropejskich. Dialog stowarzyszeniowy, a następnie przedczłonkowski, wymagał uregulowania kwestii gospodarczych. Konieczne stało się przeciwdziałanie tendencjom rywalizacyjnym, dyskryminacyjnym i konkurencyjnym w przestrzeni środkowoeuropejskiej. Dotyczyło to w zasadniczy sposób tworzenia strefy wolnego handlu, współpracy gospodarczej, stabilizacji ekonomicznej, poprawy warunków życia. Tekst porozumienia mówił wprost o „promowaniu harmonijnego rozwoju stosunków gospodarczych między Stronami, z jednoczesnym wspieraniem korzyści z działalności gospodarczej, poprawie jakości życia i warunków zatrudnienia oraz podniesieniu wydajności i stabilności finansowej”¹⁰. Choć ocena efektywności CEFTA nie jest jednoznaczna, to wydaje się, że spełniła ona swoją zasadniczą rolę. Stanowiła trwałą platformę współpracy jej członków oraz wspomagała proces dostosowywania gospodarek państw środkowoeuropejskich w kontekście spełniania kryteriów UE. Ponadto inicjatywa stała się atrakcyjna dla kilku innych państw regionu¹¹.

Niezwykle istotne znaczenie dla państw Grupy ma wsparcie finansowe ze strony UE. Państwa te wciąż dostosowują wiele obszarów do standardów europejskich, zwłaszcza w zakresie inwestycyjnym i społecznym. Stąd też od samego początku członkostwa w Unii angażowały się wspólnie w przygotowanie optymalnej perspektywy finansowej UE. Istotne znaczenie w tym zakresie miało silne wzajemne wsparcie i manifestowanie wspólnoty interesów w ramach perspektywy finansowej 2007-2013¹². Kwestia ta stanowi jedną z podstaw spotkań przywódców państw V4 w okresie dyskusji nad tym projektem. W zasadniczych kwestiach stanowisko przedyskutowane i przedstawiane m.in. Komisji Europejskiej było jednolite¹³. Wskazywano na konieczność wsparcia modernizacyjnego, zwłaszcza w obszarze gospodarki, inicjatyw społecznych, badawczych, naukowych i związanych z polityką rolną. Podstawą, na której należało się oprzeć w tym przypadku, była idea

¹⁰ Tekst Porozumienia za: <http://www.worldtradelaw.net/fta/agreements/cefta.pdf> [odczyt 12 marca 2012].

¹¹ Członkostwo w CEFTA objęło, w różnym czasie, poza państwami Grupy Wyszehradzkiej także Albanię, Bośnię i Hercegowinę, Bułgarię, Czarnogórę, Chorwację, Kosowo, Macedonię, Mołdawię, Rumunię, Serbię i Słowenię.

¹² M. Gniazdowski, *Grupa Wyszehradzka a negocjacje Nowej Perspektywy Finansowej UE na lata 2007-13*, „Biuletyn PISM” z 6 października 2005 r.

¹³ Przykładem tego był manifest premierów V4 skierowany do KE 30 sierpnia 2005 r., w którym postulowano oczekiwania i propozycje ze strony Grupy.

solidarności i pomocniczości, zawierająca w sobie konieczność wsparcia podmiotów bardziej potrzebujących. Stąd też z jednej strony państwa Grupy umiejętnie manifestowały swe zasadnicze interesy, z drugiej zaś potrafiły skutecznie i rzeczowo argumentować powody, dla których konieczne było podjęcie ostatecznych decyzji finansowych, generalnie odpowiadających ich oczekiwaniom. Dawało to kolejny dowód na odpowiednio istotne oddziaływanie środkowoeuropejskiego regionu na politykę UE.

Państwa wyszehradzkie nie poprzestawały jedynie na maksymalizowaniu własnych korzyści wynikających z członkostwa w Unii. Stanowią swoistą grupę nacisku i płaszczyznę wsparcia dla pozostałych państw regionu, które są na etapie negocjacji członkowskich z UE. Dotyczy to w głównej mierze Bałkanów i Europy Wschodniej. Trudno nie oczekiwać takiego zaangażowania, biorąc pod uwagę fakt bezpośredniego sąsiedztwa. W tej perspektywie możemy obserwować zdecydowane, deklaratywne, choć i konkretne, wsparcie dla wspomnianych regionów. Idea „otwartych drzwi” dominowała na poziomie dyskursu politycznego, związanego z ewentualnością kolejnych akcesji. Przekonanie o zasadności takiego podejścia wynika z przekonania o konieczności budowania stabilnej przestrzeni bezpieczeństwa w Europie, także, a może zwłaszcza, z udziałem państw bałkańskich i wschodnioeuropejskich. Niedawne doświadczenia wojenne na Bałkanach, jak również niestabilność polityczna w Europie Wschodniej, zdają się w pełni potwierdzać takie stanowisko. Nie uda się zbudować trwałej wspólnoty bezpieczeństwa bez objęcia procesami integracji państw i regionów, które pozostają jeszcze poza UE. Oczywiście wiele zależy od nich samych, chęci, możliwości i zdolności do współpracy. W tym duchu państwa wyszehradzkie udanie wspierały proces integracyjny z udziałem Chorwacji. Doświadczenia prezydencji Czech (2009), Węgier i Polski (2011) pokazują, że determinacji w tym zakresie państwom V4 nie brakuje.

Niezwykle ważną i cenną płaszczyzną współpracy jest wreszcie obszar naukowy i kulturalny. Grupa Wyszehradzka wypracowała w tym względzie instytucjonalną formułę, której flagowym przedsięwzięciem jest Fundusz Wyszehradzki. Powołana w 2000 r. instytucja służy promowaniu współpracy, zwłaszcza na poziomie społecznym. Wymiana młodzieży, wspólne inicjatywy naukowe i kulturalne przyczyniają się w znacznym stopniu do budowy wzajemnego zaufania, manifestowania oraz promowania inicjatyw i celów regionalnych. Budowanie wspólnoty bezpieczeństwa w oparciu o przyjęte w niniejszym tekście założenia teoretyczne wiążą się wprost z takim prowadzeniem współpracy, która angażuje społeczności narodowe, zwłaszcza na poziomie lokalnym. Społeczeństwo przekonuje się o rzeczywistej bliskości, istnieniu wielu wspólnych obszarów i celów rozwojowych. Wszystko to w zdecydowany sposób wpływa na ugruntowanie efektywnej budowy środkowoeuropejskiej wspólnoty bezpieczeństwa.

Cienie współpracy wyszehradzkiej

Dokonując analizy działań dla budowania wspólnoty bezpieczeństwa z udziałem Grupy Wyszehradzkiej, nie sposób pominąć trudnych okresów w jej historii. Przybierały one często poważną postać, konfrontowały interesy państw członkowskich, jednak w większości udawało się je rozwiązywać. Nie powodowały ponadto zagrożenia ostatecznym zawieszeniem bądź rozwiązaniem inicjatywy wyszehradzkiej. Kilka z głównych problemów należy omówić szerzej.

Jak wspomniano wyżej, różnice zdań pojawiały się już na samym początku współpracy. Dotyczyły głównie określenia charakteru, zakresu i formalizacji współpracy. Po udanym wstępnym okresie działalności Grupy, od 1994 do 1989 r., dochodziło do zasadniczych różnic w podejściu do priorytetów i celów, które mają być wspólnie osiągnię. Przekładało się to zwłaszcza na ambicjonalne podejście do efektywności i czasu osiągnięcia członkostwa w NATO i UE, jakie dominowało w Czechach i Polsce. Oba państwa zaczęły rywalizować o miano lidera przemian w Europie Środkowo-Wschodniej.

Kolejnym problemem utrudniającym współpracę wyszehradzką był okres rządów Vladmira Meciar na Słowacji. Pojawiały się uzasadnione obawy dotyczące zasadniczej zmiany wektora w polityce zagranicznej tego państwa. Mimo oficjalnego podtrzymywania kierunku euroatlantyckiego, faktyczne działania uświadamiały bardzo bliską współpracę z Rosją. Ponadto Meciar wykazywał daleko idące ambicje autorytarne. Wszystko to w poważnym stopniu wpłynęło na międzynarodowy wizerunek Słowacji oraz wstrzymało faktycznie możliwość efektywnej kooperacji z Sojuszem Północnoatlantyckim i Unią Europejską. Słowaccy, ale i międzynarodowi analitycy i obserwatorzy wskazywali wręcz na zagrożenie znalezienia się Słowacji w międzynarodowej „szarej strefie”¹⁴. Jednak podstawy wypracowane w schyłkowym okresie Czechosłowacji oraz tuż po jej podziale pozwoliły przetrzymać ten trudny czas i wrócić na zasadniczy polityczny kurs w kolejnych latach.

Jak wspomniano wyżej, w interesie państw środkowoeuropejskich leży stabilność regionu wschodniego i bałkańskiego. Jak się wydaje, Grupa Wyszehradzka nie wykorzystała należycie szansy, jaką dawało wyraziste zmanifestowanie jej interesów Europie Wschodniej. Głównym zaniechaniem jest brak wsparcia i ogłoszenia w imieniu V4 zasadności powołania tzw. Partnerstwa Wschodniego, będącego konkretyzacją polityki sąsiedztwa UE. Polska została wsparta w tym względzie przez Szwecję. Choć ze względów wzmocnienia znaczenia regionu takie wsparcie ze strony Czech, Słowacji i Węgier byłoby znacznym sukcesem i mocną kartą w podkreśleniu

¹⁴ Zob. M. Hanus, J. Majchrak, J. Daniška, *Dwadzieścia lat słowackiej demokracji*, za: PortEuropa, <http://porteuropa.eu/slowacja/polityka/1202-dwadziecia-lat-sowackiej-demokracji> [odczyt 12 marca 2012].

znaczenia regionu na forum europejskim¹⁵. Jeśli bowiem Grupa zamierza budować swój pozytywny wizerunek i oddziaływać jako regionalny gracz, powinna m.in. wykorzystywać takie okazje.

Oczywiście katalog problemów, jakie towarzyszą współpracy wyszehradzkiej, jest znacznie większy. Przytoczone przykłady obrazują skalę różnic¹⁶. Niemniej jednak doświadczenia dwudziestu lat istnienia Grupy Wyszehradzkiej pokazują, że państwa tej inicjatywy regionalnej zdają sobie sprawę z jej znaczenia i w zasadniczym zakresie pokonują rodzące się trudności. Można w tym kontekście potwierdzić przyjęte założenia, że powodem tego jest istnienie utrwalonych więzi je łączących.

Podsumowanie

Tezę przedstawionej analizy jest funkcjonowanie Grupy Wyszehradzkiej na zasadzie wspólnoty bezpieczeństwa. Przytoczone przykłady aktywności, zarówno w perspektywie sukcesów, jak i porażek, dają podstawy do jej potwierdzenia. Zgodnie z teorią konstruktywistyczną, jak i podejściem K. Deutscha, Czechy, Polska, Słowacja i Węgry, cztery środkowoeuropejskie państwa współpracujące w ramach m.in. Grupy Wyszehradzkiej, zdają sobie sprawę z zasadności wspólnych inicjatyw i działań. Podstawą dla współpracy politycznej i gospodarczej są istotne historyczne i społeczno-kulturowe więzi. Mają one duże znaczenie dla efektywnego realizowania bliskich i jednoznacznie formułowanych celów. Ponadto dają uzasadnione nadzieje na pokonywanie występujących przy tym trudności. Z tego względu podtrzymywanie przyjętych w 1991 r. zobowiązań, mimo zrealizowania podstawowych celów, umożliwia Grupie Wyszehradzkiej i państwom ją tworzącym manifestowanie wspólnego stanowiska na forum ogólnoeuropejskim, zwłaszcza w ramach UE.

LITERATURA:

1. P. BAJTAY (ed.), *Regional Cooperation and the European Integration process: nordic and central European experiences*, Budapeszt 1996.
2. P. BORKOWSKI, *Polityczne teorie integracji międzynarodowej*, Warszawa 2007.
3. P. BUKALSKA, *Nowa Grupa Wyszehradzka w nowej Unii Europejskiej – szanse i możliwości rozwoju*, Warszawa 2003.
4. *Central European Free Trade Agreement*, za: <http://www.worldtradelaw.net/fta/agreements/cefta.pdf>

¹⁵ Zob. W. Gizicki, *Grupa Wyszehradzka wobec polityki wschodniej UE*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 4, 2009, s. 87-94.

¹⁶ Zob. także, P. Ukielski, *Polska pozycja w Unii Europejskiej a relacje Polski z Czechami, Słowacją i Węgrami*, w: J. Kloczowski, T. Żukowski, *Rzeczpospolita na arenie międzynarodowej. Idee i praktyczne dylematy polityki zagranicznej*, Kraków-Warszawa 2010, s. 349-366.

5. *Deklaracja o współpracy Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej*. Tekst: http://www.cvce.eu/content/publication/2004/2/9/6e592602-5431-42fd-8e65-2274e294ad89/publishable_pl.pdf.
6. K. DEUTSCH i in., *Political Community and the North Atlantic Area*, Nowy Jork 1957.
7. W. GIZICKI, *Od Układu do Paktu. (R)Ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski*, Lublin 2011.
8. M. GNIAZDOWSKI, *Grupa Wyszehradzka a negocjacje Nowej Perspektywy Finansowej UE na lata 2007-13*, „Biuletyn PISM” z 6 października 2005 r.
9. B. GÓRALCZYK, *Współpraca Wyszehradzka. Geneza, doświadczenia, perspektywy*, Warszawa 1999.
10. M. HANUS, J. MAJCHRAK, J. DANIŠKA, *Dwadzieścia lat słowackiej demokracji*, za: PortEuropa, <http://porteuropa.eu/slowacja/polityka/1202-dwadziecia-lat-sowackiej-demokracji>.
11. M. HERMAN, *Grupa Wyszehradzka. Narodziny, rozwój, perspektywy*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny”, nr 2, 2001.
12. A. JAGODZIŃSKI (red.), *The Visegrad Group – A Central European Constellation*, Bratislava 2006.
13. S. KONOPACKI, *Komunikacyjna teoria integracji politycznej Karla Deutscha*, „Studia Europejskie”, nr 1, 1998.
14. P. LESZCZYŃSKI, M. SZCZEPANIAK, *Grupa Wyszehradzka. Współpraca polityczna i gospodarcza*, Toruń 1995.
15. M. MADEJ (ed.), *Cooperation on security in Central Europe – sharing V4 experience with the neighboring regions*, Warszawa 2010.

The community of Central European security

Abstract. On February 2011 there was the twentieth anniversary of the Visegrad Group (V4), a community of states' initiatives, which forms the basis for institutional cooperation between Czech Republic, Poland, Slovakia and Hungary. Its primary *raison d'état* was the concentration of the efforts of member states to achieve a common membership in NATO and the EU. After these goals were reached, the question emerged with respect to continued cooperation within the previously established framework. It was decided that the Visegrad Group will continue to serve cooperation of the four countries, yet in slightly different dimensions. The analysis pertaining to this matter is based on the constructivist theory and theory of security communities by Karl Deutsch.